

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความสำคัญของปัญหาการวิจัย

วรรณคดีไทยเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่ายิ่งในสังคมไทย ด้วยเพราะวรรณคดีไทยมีทั้งความเป็นศาสตร์และศิลป์ในตนเอง โดยหากพิจารณาวรรณคดีไทยในฐานะของความเป็นศาสตร์แล้ว วรรณคดีไทยเป็นอักษรศาสตร์ หรือศาสตร์แห่งการใช้ถ้อยคำ และยังมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับศาสตร์แขนงอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก ทั้งประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมศึกษา จิตวิทยา ปรัชญาและศาสนา เป็นต้น เพราะวรรณคดีไทยนั้นทำหน้าที่เป็นกระจกเงาส่องสะท้อนให้เห็นภาพสังคมและวัฒนธรรมของคนไทยในยุคสมัยต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

หากพิจารณาวรรณคดีไทยในฐานะของความเป็นศิลป์แล้ว วรรณคดีไทยใช้วรรณศิลป์หรือศิลปะแห่งการใช้ถ้อยคำ สร้างสรรค์ความงามเชิงสุนทรียะให้แก่ผู้เสพงานผ่านความไพเราะของถ้อยคำ ท่วงทำนองการประพันธ์และจินตนาการอันสร้างสรรค์ของกวี ทำให้ผู้เสพงานวรรณคดีสามารถปลดปล่อยจินตนาการของตนได้อย่างไม่สิ้นสุดและดื่มด่ำไปกับรสแห่งวรรณคดีเพื่อสร้างความจรโลงใจให้กับตนเองนอกจากนี้วรรณคดีไทยยังมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับศิลปะแขนงอื่น ๆ ทั้งงานจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และนาฏกรรม ทำให้กล่าวได้ว่าวรรณคดีไทยนั้นผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตไทยมาช้านานแล้ว

การศึกษาวิจัยทางด้านวรรณคดีไทยสามารถทำได้หลายวิธีการ กุสุมา รัชชมนี (๒๕๓๗: ๑๘๓-๑๘๕) จำแนกการศึกษาวิจัยทางด้านวรรณคดีไทยเป็น ๙ ประเภท ได้แก่ การศึกษาเชิงสุนทรียภาพ การศึกษาเชิงสังคม การศึกษาเชิงปรัชญา การศึกษาเชิงจิตวิทยา การศึกษาเปรียบเทียบ การศึกษาพัฒนาการ การวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดี การชำระวรรณคดี และการศึกษาเชิงประวัติ

การศึกษาวรรณคดีเชิงสุนทรียภาพนั้นเป็นการศึกษาความงามทางวรรณศิลป์ที่ปรากฏในงานวรรณคดีต่าง ๆ นักวิจัยวรรณคดีประเภทนี้จะต้องสามารถแสดงลักษณะที่เป็นอัตวิสัยของตนให้เป็นภาววิสัยของบุคคลอื่น กล่าวคือนักวิจัยจะต้องแสดงให้เห็นคุณค่าความงามทางวรรณศิลป์ที่ตนรับรู้และสัมผัสได้เสมือนที่ตนรู้สึก ตัวอย่างงานวิจัยวรรณคดีประเภทนี้ที่สำคัญ เช่น ความงามในทวาทศมาส ของดวงมน ปริบูรณ์ (๒๕๑๖) การศึกษาลิลิตตะเลงพ่ายในแนวสุนทรียศาสตร์ ของชลดา ศิริวิทย์เจริญ (๒๕๑๙) ลีลาในงานร้อยแก้วของอังคาร กัลยาณพงศ์ ของธเนศ เวศร์ภาดา (๒๕๓๓) สุนทรียภาพในคำประพันธ์กลบทในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระพรหมานุชิตชิโนรส ของวรางคณา ศรีกำเหนิด (๒๕๔๓) ศิลปะการประพันธ์ในวรรณคดีร้อยกรองของเจ้าพระยาพระคลัง (หน) ของวราเมษ วัฒนไชย ภาษาวรรณศิลป์ในเพลงพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ของนาวิณี หล้าประเสริฐ (๒๕๕๐) เป็นต้น

การศึกษาวรรณคดีเชิงสังคมเป็นการแสดงให้เห็นถึงคุณค่าของวรรณคดีในฐานะที่เป็นผลผลิตของสังคม ซึ่งสามารถสะท้อนภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในยุคสมัยต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดความเข้าใจวิถีไทยมากขึ้น ตัวอย่างงานวิจัยวรรณคดีประเภทนี้ที่สำคัญ เช่น การศึกษาสังคมและวัฒนธรรมไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจากเรื่องขุนช้างขุนแผน ของวรรณทั้ง อักษรพงศ์ (๒๕๑๖) บทละครเรื่องเงาะป่า พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕: การศึกษาวิเคราะห์ทางสังคมและวัฒนธรรม ของสมหมาย เทียบเทียม (๒๕๒๐) พระราชนิพนธ์บทละครนอกในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย: การวิเคราะห์ในด้านระบบครอบครัวและการสมรส ของยุรฉัตร บุญสนิท (๒๕๒๒) การสะท้อนปัญหาสังคมชนบทในนวนิยายไทย (๒๕๑๙-๒๕๒๙) ของปริยาภรณ์ หนูสนั่น (๒๕๓๒) ภาพลักษณ์สังคมเมืองในเรื่องสั้นไทยร่วมสมัยระหว่างพุทธศักราช ๒๕๓๔-๒๕๓๖ ของอารีญา หุติณทะ (๒๕๓๙) นวนิยายอิงประวัติศาสตร์ล้านนา: ภาพสะท้อนการเมืองและสังคม ของนัยนา ครุฑเมือง (๒๕๔๗) เป็นต้น

การศึกษาวรรณคดีเชิงปรัชญาเป็นการศึกษางานวรรณคดีที่ใช้แนวคิดเชิงปรัชญามาช่วยในการวิเคราะห์วรรณคดี หรือการพิจารณาวรรณคดีในกรอบความคิดเชิงคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นการเสริมคุณค่าทางวรรณคดีในฐานะที่เป็นสิ่งชำระล้างจิตใจให้สะอาดขึ้น ตัวอย่างงานวิจัยวรรณคดีประเภทนี้ที่สำคัญ เช่น การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องไตรภูมิพระร่วง ของนิรมล ทัพเพช (๒๕๒๔) พุทธปรัชญาเรื่อง กรรมในนวนิยายของกฤษณา อโศกสิน ของอัลภา อัลภาชน์ (๒๕๓๐) แนวคิดทางปรัชญาจากวรรณกรรมนิเทศและวรรณกรรมคำสอนของสุนทรภู่ ของศรีสมร แทนนิล (๒๕๓๗) และนวนิยายอิงพุทธศาสนาของไทย: วรรณกรรมคำสอนร่วมสมัย ของวัฒนา มูลเมืองแสน (๒๕๓๙) เป็นต้น

การศึกษาวรรณคดีเชิงจิตวิทยาเป็นการศึกษาวรรณคดีโดยใช้ทฤษฎีจิตวิทยาเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ ส่วนใหญ่แล้วจะใช้วิเคราะห์ตัวละคร เช่น การนำวรรณคดีวิจารณ์แผนใหม่แบบตะวันตกมาใช้กับวรรณคดีไทย ของชลธิรา สัตยวัฒน์ (๒๕๑๓) ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) มาวิเคราะห์วรรณคดีเรื่องลิลิตพระลอและขุนช้างขุนแผน และพระอภัยมณี: การศึกษาในเชิงวรรณคดี ของสุวรรณา เกரியงไกรเพ็ชร (๒๕๑๔) ผู้วิจัยได้ตีความตัวละครและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ของเรื่องด้วยทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ซึ่งเป็นการทำให้เกิดความเข้าใจพฤติกรรมตัวละครและความรู้สึกที่ แอบแฝงอยู่ในใจของกวีผู้ประพันธ์มากขึ้น

การศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบเป็นการศึกษาโดยนำวรรณคดีตั้งแต่สองเรื่องขึ้นไปมาพิจารณาเปรียบเทียบกัน โดยอาจเปรียบเทียบวรรณคดีเรื่องเดียวกันแต่ต่างสำนวน หรือเปรียบเทียบวรรณคดีไทยกับวรรณคดีต้นฉบับ เพื่อให้เข้าใจกระบวนการการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงของวรรณคดีไทยเพื่อให้เข้ากับคนในท้องถิ่นหรือค่านิยมในยุคสมัยต่าง ๆ ตัวอย่างงานวิจัยวรรณคดีประเภทนี้ที่สำคัญ เช่น ลิลิตนิทราชาคริต พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๕ เปรียบเทียบกับ เรื่องอาบุหะซันในนิยายอาหรับราตรี ฉบับภาษาอังกฤษ ของวัฒนา บุรกลีกร (๒๕๑๓) นิราศคำโคลง:

การวิเคราะห์และเปรียบเทียบกับนิราศชนิดอื่น ของรื่นฤทัย สัจจพันธุ์ (๒๕๑๖) การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องศรีธนญชัยฉบับต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ของกัญญรัตน์ เวชศาสตร์ (๒๕๒๑) การศึกษาเชิงเปรียบเทียบเรื่องพระรถ-เมรี ฉบับต่าง ๆ ของนันทพร พวงแก้ว (๒๕๒๗) การศึกษาเชิงเปรียบเทียบเรื่องกาพย์ฉบับต่าง ๆ ของจิรวรรณ คงจิตต์ (๒๕๒๘) ภาพของพระลอที่ปรากฏในบทละคร ของบุญยืน สุวรรณศรี (๒๕๓๒) การศึกษาเปรียบเทียบเรื่องพระสุธน-นางมโนราห์สำนวนท้องถิ่นล้านนา สิบสองปันนาและเชียงตุง ของจุฑามาศ สนทนก (๒๕๓๓) การเปรียบเทียบเรื่องดาหลังและอิเหนากับเรื่องปันทิมลายุ ของโสภณศรี สันตวณิก (๒๕๔๗) การเปรียบเทียบวรรณกรรมคำสอนชายของไทย ของมัชฌิมา สุขคง (๒๕๔๘) และการศึกษาเปรียบเทียบวรรณกรรมการแสดงเรื่องกาพย์ ของอาทิตย์ ตรีชัยธร (๒๕๔๙) เป็นต้น

การศึกษาพัฒนาการวรรณคดีเป็นการศึกษาเพื่อทำให้เข้าใจความเปลี่ยนแปลงทางด้านเนื้อหา รูปแบบคำประพันธ์ การใช้ภาษา และอื่น ๆ ซึ่งเป็นผลจากจินตนาการอันไม่รู้จบสิ้นในการสร้างสรรค์ของกวีไทย หรืออาจเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมและวัฒนธรรม ตัวอย่างงานวิจัยวรรณคดีประเภทนี้ที่สำคัญ คือพัฒนาการงานเขียนนวนิยายของเสนีย์ เสาวพงศ์ ของปรีชา ปัญญาชิโรภาส (๒๕๒๗) วิวัฒนาการทางฉันทลักษณ์ของร้อยและโคลงตั้งแต่สมัยสุโขทัยถึงสมัยรัตนโกสินทร์ (พ.ศ. ๑๘๓๕-พ.ศ. ๒๔๖๘) ของราตรี โพธิ์เต็ง (๒๕๓๓) พัฒนาการนวนิยายของรพีพร ของวรรณภา ชำนาญกิจ (๒๕๓๙) พัฒนาการของฉันทโนววรรณกรรมคำฉันท์ ของญาดา อารุณเวช (๒๕๓๙) เสภาและพัฒนาการของวรรณคดีเสภา ของมนต์จันทร์ อินทรจันทร์ (๒๕๔๓) การศึกษาพัฒนาการของการเขียนสารคดีท่องเที่ยวต่างประเทศตั้งแต่พุทธศักราช ๒๔๗๕ จนถึงพุทธศักราช ๒๕๔๐ ของดวงเนตร มีแย้ม (๒๕๔๔) พัฒนาการของนิราศร้อยแก้ว ของอาภาภรณ์ ดิษฐเล็ก (๒๕๔๗) ลิลิต: ความเป็นมาและความเปลี่ยนแปลงในฐานะประเภทวรรณคดี ของวศวรรษ สบายวัน (๒๕๕๑) และพัฒนาการในงานเขียนของวินทร์ เลียววาริณ ของอรนัช สมสิทธิ์ (๒๕๕๒) เป็นต้น

การวิเคราะห์องค์ประกอบของวรรณคดีเป็นการศึกษาโครงสร้างของงานวรรณคดีในภาพรวมทั่วไป ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการประเมินค่าวรรณคดี เพราะผู้วิจัยจะวิเคราะห์องค์ประกอบต่าง ๆ ของวรรณคดีไว้แล้ว ตัวอย่างงานวิจัยวรรณคดีประเภทนี้ที่สำคัญ เช่น การศึกษาเชิงวิเคราะห์คำสอนพระยามังราย ของอิรวดี ไตลังคะ (๒๕๒๕) การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายของ ก.สุรางคนางค์ ของบุญศิริ ภิญาธินันท์ (๒๕๒๗) การศึกษาเชิงวิเคราะห์ "สุบินคำกาพย์" ของกุลนรี ราชปรีชา (๒๕๒๗) การศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมของชิต บุรทัต ของสิริอาภา ขำเลิศ (๒๕๓๓) การศึกษารายยาวมหาเวสสันดรชาดก พระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ของกุลนิจ คณะฤกษ์ (๒๕๔๒) การศึกษาเชิงวิเคราะห์นวนิยายอิงประวัติศาสตร์สมัยรัตนโกสินทร์ ของสุภิญญา ยงศิริ (๒๕๔๕) การวิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวสาธารณรัฐประชาชนจีน พระราชนิพนธ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ของเกศราพร มากจันทร์ (๒๕๔๘) เป็นต้น

การชำระวรรณคดีเป็นวิธีการศึกษาวรรณคดีที่ทำให้มีการสอบทานความถูกต้องสมบูรณ์ของวรรณคดีต่าง ๆ ที่มีสำนวนการเขียนหลายสำนวน เพราะในอดีตวรรณคดีไทยคัดลอกต่อกันมาด้วยวิธีการเขียน ทำให้เนื้อความผิดแผกออกไป นอกจากนี้วันเวลาที่ผ่านไปอาจทำให้ต้นฉบับขาดความสมบูรณ์จึงต้องชำระขึ้นใหม่ ตัวอย่างงานวิจัยที่สำคัญ เช่น มาเลย์ยเวทตเถรวตฺต: การตรวจสอบชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์ ของสุภาพร มากแจ้ง (๒๕๒๑) การชำระวรรณกรรมเรื่องโองการแข่งน้ำของวุดมิชัย โกศลกาญจน์ (๒๕๓๑) อีสตยานุพยัญชนคาถา: การตรวจชำระและการศึกษาเชิงวิเคราะห์ของพระมหาศิริ ทুমเสน (๒๕๓๙) ปฐมสมโพธิ ปริเฉทที่ ๑-๗: การตรวจชำระและศึกษาวิเคราะห์ของพระมหาสุรพล สิงศิริตัน (๒๕๔๑) ปัญญาสชาติเรื่องที่ ๑-๗: การตรวจชำระและศึกษาเชิงวิเคราะห์ของพระมหามานะ มุนีวิโส (๒๕๔๖) และสาวกนิพพาน: การตรวจชำระ ลักษณะภาษาและการประพันธ์ ของพระมหาโยธิน ปัดชาลี (๒๕๔๗)

การศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติเป็นการศึกษากำเนิดของวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ว่าแต่งขึ้นในสมัยใด หรือใครเป็นผู้แต่งขึ้น ตัวอย่างงานวิจัยวรรณคดีประเภทนี้ที่สำคัญ เช่น การวิเคราะห์วรรณคดีเรื่องกำสรวลศรีปราชญ์ ของสุนีย์ ศรณรงค์ (๒๕๑๖) สมุทรโฆษคำฉันท์ส่วนที่แต่งสมัยกรุงศรีอยุธยา: การวิเคราะห์และวิจารณ์เชิงประวัติ ของสุมาลี กิยะกุล (๒๕๑๙) เป็นต้น งานวิจัยทั้งสองเล่มข้างต้นนี้ได้เปลี่ยนแปลงกรอบความคิดเก่าโดยสร้างกรอบความคิดใหม่ให้แก่ผู้ศึกษาวรรณคดีไทย กล่าวคือในอดีตผู้ศึกษาวรรณคดีเชื่อว่าทั้งกำสรวลศรีปราชญ์และสมุทรโฆษคำฉันท์นั้นเป็นวรรณคดีที่ประพันธ์ขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์มหาราช แต่จากการตั้งข้อสังเกตในการวิจัยด้านเรื่องภาษาและสภาพสังคมที่ปรากฏในเรื่องและข้อมูลที่มาสนับสนุนความคิดของผู้ศึกษาวรรณคดีอย่างน่าเชื่อถือ ทำให้ผู้ศึกษาวรรณคดีในสมัยปัจจุบันยอมรับโดยทั่วกันว่าวรรณคดีทั้งสองเรื่อง คือ กำสรวลศรีปราชญ์และสมุทรโฆษคำฉันท์นั้นเป็นวรรณคดี ในสมัยอยุธยาตอนต้น นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยวรรณคดีเชิงประวัติอีกหลายเรื่องที่ทำให้การสันนิษฐานยุคสมัยและกวีผู้แต่งวรรณคดีนั้นเปลี่ยนแปลงไปจากผลการศึกษาในอดีต

จากแนวทางการศึกษาวรรณคดีทั้ง ๙ แนวทางข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่าการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติเป็นแนวทางการศึกษาที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง และมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามข้อมูลและหลักฐานที่ผู้ศึกษาวรรณคดีนำเสนอ ซึ่งทำให้ทรรศนะของผู้ศึกษาวรรณคดีที่มีต่อประวัติวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นแตกต่างกันออกไป ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติ เพื่อศึกษาทรรศนะของผู้ศึกษาวรรณคดีที่มีความแตกต่างกันออกไป ดังที่ สุมาลี วีระวงศ์ (๒๕๓๗) กล่าวว่าผลของการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติมีความแตกต่างกันไปเพราะผู้ศึกษาวรรณคดีเลือกและตีความหลักฐานให้เข้ากับกรอบความคิดของตน เช่นในกรณีทีฉันทิขัย กระแสสินธุ์และศุภกิจ นิมมานนรเทพตีความ “มหาราช” ที่ปรากฏในสมุทรโฆษ คำฉันท์แตกต่างกันไปตามสิ่งที่ผู้ศึกษาต้องการให้เป็นหรือการตีความว่ากวีผู้ประพันธ์ลิตพระลอและโคลงยวนพ่ายเป็นสตรีของวิภา กงกะนันทน์ก็เป็นการให้เหตุผลและหาข้อสนับสนุนตามที่ผู้ศึกษาตั้งใจให้เป็นอยู่แล้ว สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาของ

การศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติที่ควรต้องทำการสืบค้นข้อมูลต่อไปก่อนที่จะยอมรับ หรือมีการวิเคราะห์วิจารณ์ หรือมีการโต้แย้งถกเถียงกันอย่างกว้างขวางต่อไป

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาว่าผู้ศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติใช้แนวทางการศึกษาใดบ้างในการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติ โดยเฉพาะวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น ซึ่งมีวรรณคดีเชิงประวัติที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพื่อที่จะได้นำไปเป็นองค์ความรู้และใช้เป็นแนวทางการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติ ตลอดจนนำไปใช้ในการเรียนการสอนนิสิตศึกษาวรรณคดีไทยต่อไป

๒. วัตถุประสงค์การวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์วรรณคดีของนักศึกษาวรรณคดีไทยที่ศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติในสมัยอยุธยาตอนต้น

๒.๒ เพื่อประมวลแนวทางการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติในสมัยอยุธยาตอนต้น

๓. ประโยชน์ที่ได้รับ

๓.๑ ทำให้ทราบวรรณคดีของนักศึกษาวรรณคดีไทยในการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติสมัยอยุธยาตอนต้น

๓.๒ ทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับแนวทางในการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติสมัยอยุธยาตอนต้น

๔. นิยามศัพท์

๔.๑ สมัยอยุธยาตอนต้น หมายถึง ช่วงเวลานับตั้งแต่แรกตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี จนถึงสิ้นรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พ.ศ.๑๘๘๓-๒๐๗๒) ซึ่งประกอบไปด้วยพระมหากษัตริย์ จำนวน ๑๐ พระองค์ ดังมีรายพระนามและช่วงระยะเวลาในการครองราชสมบัติ ดังนี้

๑. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง)	พ.ศ.๑๘๘๓-๑๘๑๒
๒. สมเด็จพระรามศวร (ครั้งที่ ๑)	พ.ศ. ๑๘๑๒-๑๘๑๓
(ครั้งที่ ๒)	พ.ศ. ๑๘๓๑-๑๘๓๘
๓. สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว)	พ.ศ. ๑๘๓๑-๑๘๓๑
๔. สมเด็จพระเจ้าทองลั่น	พ.ศ. ๑๘๓๑
๕. สมเด็จพระรามราชา	พ.ศ. ๑๘๓๘-๑๘๕๒
๖. สมเด็จพระอินทราชาธิราช (เจ้านครินทร์)	พ.ศ. ๑๘๕๒-๑๘๖๗
๗. สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา)	พ.ศ. ๑๘๖๗-๑๘๘๑
๘. สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	พ.ศ. ๑๘๘๑-๒๐๓๑
๙. สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓	พ.ศ. ๒๐๓๑-๒๐๓๔
๑๐. สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พระเชษฐา)	พ.ศ. ๒๐๓๔-๒๐๗๒

๔.๒ วรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น หมายถึง วรรณคดีที่ประพันธ์ขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ จนกระทั่งสิ้นรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ (พ.ศ.๑๙๘๓-๒๐๗๒) ประกอบด้วย วรรณคดีจำนวน ๘ เรื่อง ได้แก่ โองการแข่งน้ำ โคลงยวนพ่าย มหาชาติคำหลวง ทวาทศมาส โคลงกำสรวล ลิลิตพระลอ สมุทรโฆษคำฉันท์ และอนิรุทธคำฉันท์ (ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต ๒๕๔๕: ๓๕)

๔.๓ ผู้ศึกษาวรรณคดี หมายถึง บุคคลทั้งที่เป็นครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ตลอดจนนักวิชาการที่สนใจศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับวรรณคดี และได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ ๆ ทางวรรณคดีขึ้นมา

๔.๔ วรรณคดีเชิงประวัติ คือ การศึกษากำเนิดหรือที่มาของวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ ว่าแต่งขึ้นในสมัยใด หรือใครเป็นผู้แต่งขึ้น

๔.๕ แนวทางการศึกษา คือ วิธีการที่ผู้ศึกษาวรรณคดีใช้ในการศึกษาวรรณคดี

๕. ขอบเขตการวิจัย

๕.๑ งานวิจัยนี้จะศึกษาเฉพาะการศึกษาเชิงประวัติวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น ๖ เรื่องที่ยังไม่มี ข้อยุติเรื่องผู้แต่งและยุคสมัยที่แต่ง คือ โคลงยวนพ่าย โคลงกำสรวล ทวาทศมาส ลิลิตพระลอ สมุทรโฆษคำฉันท์ และอนิรุทธคำฉันท์ ทั้งนี้ยกเว้นวรรณคดีเรื่องลิลิตโองการแข่งน้ำและมหาชาติคำหลวงเพราะเป็นวรรณคดีที่ผู้ศึกษาวรรณคดีส่วนใหญ่มีความคิดเห็นพ้องกันเกี่ยวกับผู้แต่งและยุคสมัยที่แต่ง กล่าวคือ ลิลิตโองการแข่งน้ำน่าจะแต่งขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) โดยพราหมณ์ซึ่งเป็นข้าราชการสำนัก (ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต ๒๕๔๕: ๓๖) ส่วนมหาชาติคำหลวงนั้นปรากฏหลักฐานแน่นอนว่าแต่งขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ด้วยปรากฏความตอนหนึ่งในกัณฑ์ ทศพรว่า “ทสรวรณณา นิภูจิตา บรรพบริบูรณ์ คำหลวงเลือกถ้วน ผู้ปรีชานิพนธ์ในแผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถนั้น ๆ ๑๙ ฯ” (กรมศิลปากร ๒๕๔๐: ๔๘) และปรากฏความในพระราชพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ว่า “ศักราช ๘๔๔ ขานศก ท่านให้เล่นการมหรสพ ๑๕ วัน ฉลองพระศรีรัตนมหาธาตุ แล้วจึงพระราชนิพนธ์พระมหาชาติคำหลวงจบบริบูรณ์” (กรมศิลปากร ๒๕๔๐: ๒๗๕)

๕.๒ ผู้วิจัยได้สืบค้นงานเขียนที่ศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติสมัยอยุธยาตอนต้นของผู้ศึกษาวรรณคดีไทย เท่าที่รวบรวมได้ ตั้งแต่ พ.ศ.๒๔๙๗-๒๕๕๒ แล้วนำมาพิจารณาแนวการวิเคราะห์และการวิจารณ์ในเชิงประวัติเป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ตรรกะของผู้ศึกษาวรรณคดี และเพื่อประมวลแนวทางการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติในสมัยอยุธยาตอนต้น

๖. ข้อตกลงเบื้องต้น

เนื่องจากวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นที่ใช้ในการศึกษามีต้นฉบับพิมพ์อยู่หลายสำนวน จึงมีความแตกต่างกัน นับตั้งแต่ชื่อของวรรณคดี การสะกดคำ และการวางลำดับของคำประพันธ์ ผู้วิจัยจึงขอกำหนดข้อตกลงเบื้องต้น ดังนี้

๖.๑ ผู้วิจัยเลือกเรียกชื่อวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น ๖ เรื่องที่นำมาศึกษา ดังนี้

- ๑) โคลงยวนพ่าย
- ๒) โคลงกำสรวล
- ๓) ทวาทศมาส
- ๔) ลิลิตพระลอ
- ๕) สมุทรโฆษคำฉันท์
- ๖) อนิรุทธคำฉันท์

๖.๒ ผู้วิจัยใช้การสะกดคำและวางลำดับของคำประพันธ์ ตามเอกสารต่อไปนี้

- ๑) โคลงยวนพ่าย สะกดคำและวางลำดับของคำประพันธ์ตามหนังสือวรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม ๑ ของกรมศิลปากร ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ พุทธศักราช ๒๕๔๐ หน้า ๓๓๑-๓๘๔
- ๒) โคลงกำสรวล สะกดคำและวางลำดับของคำประพันธ์ตามหนังสือวรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม ๒ ของกรมศิลปากร ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ พุทธศักราช ๒๕๔๕ หน้า ๕๑๓-๕๕๕
- ๓) ทวาทศมาส สะกดคำและวางลำดับของคำประพันธ์ตามหนังสือวรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม ๒ ของกรมศิลปากร ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ พุทธศักราช ๒๕๔๕ หน้า ๖๘๓-๗๓๐
- ๔) ลิลิตพระลอ สะกดคำและวางลำดับของคำประพันธ์ตามหนังสือวรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม ๑ ของกรมศิลปากร ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ พุทธศักราช ๒๕๔๐ หน้า ๓๘๗-๔๙๓
- ๕) สมุทรโฆษคำฉันท์ สะกดคำและวางลำดับของคำประพันธ์ตามหนังสือวรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม ๒ ของกรมศิลปากร ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ พุทธศักราช ๒๕๔๕ หน้า ๑๑๑-๒๘๓
- ๖) อนิรุทธคำฉันท์ สะกดคำและวางลำดับของคำประพันธ์ตามหนังสือวรรณกรรมสมัยอยุธยา เล่ม ๒ ของกรมศิลปากร ฉบับพิมพ์ครั้งที่ ๒ พุทธศักราช ๒๕๔๕ หน้า ๕๕๕-๖๑๕

๗. ระเบียบวิธีการวิจัย

๗.๑ สืบค้นและรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติสมัยอยุธยาตอนต้น แล้วคัดเลือกเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน ๓๓ ชื่อเรื่อง ประกอบด้วย บทความวารสาร บทความจากหนังสือเล่ม หนังสือเล่ม และวิทยานิพนธ์ ดังนี้

บทความวารสาร

๑. กุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ, คุณหญิง (๒๕๐๘) “บันทึกเรื่องใครแต่งสมุทรโฆษคำฉันท์” *วารสารศิลปากร* ๙, ๑ (พฤษภาคม) : ๔๒-๔๕
๒. คมทวน คันธนู (๒๕๒๖) “วิเคราะห์กำสรวล (ศรีปราชญ์) ในแง่ของประวัติศาสตร์และวรรณคดี” *ศิลปวัฒนธรรม* ๔, ๑๐ (สิงหาคม) : ๖-๑๗
๓. จำลอง ยอดยิ่ง (๒๕๑๙) “อนิรุทธคำฉันท์วิเคราะห์” *วารสารเมืองโบราณ* ๒ (มกราคม-มีนาคม) : ๘๔-๘๙
๔. ชลดา เรื่องรักษ์ลิขิต (๒๕๓๘) “ลิลิตพระลอแต่งในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒: สันนิษฐานข้อสันนิษฐานของ ม.ร.ว. สุนชาติ สวัสดิ์กุล” *วารสารภาษาและวรรณคดีไทย* ๑๒, ๑-๒ (มิถุนายน-ธันวาคม) : ๒๖-๕๕
๕. ชัย เรื่องศิลป์ (๒๕๐๘) “ใครแต่งสมุทรโฆษคำฉันท์” *วารสารศิลปากร* ๙, ๑ (พฤษภาคม) : ๓๖-๔๑
๖. นิธิ เอียวศรีวงศ์ (๒๕๓๖) “เรื่องผี ๆ ชื่อพระลอ” *ศิลปวัฒนธรรม* ๑๔, ๗ (พฤษภาคม) : ๑๘๖-๑๙๐
๗. บุญเดือน ศรีวรรณ (๒๕๔๕) “ใครแต่งยวนพ่าย? พระราชาคณะมีสมณศักดิ์: "เบญญาพิศาล" แต่งตอนแรก” *ศิลปวัฒนธรรม* ๒๓, ๘ (มิถุนายน) : ๑๒๒-๑๒๕
๘. บุญเดือน ศรีวรรณ (๒๕๔๓) “ศรีปราชญ์ไม่ได้แต่งอนิรุทธคำฉันท์” *ศิลปวัฒนธรรม* ๒๑, ๗ (พฤษภาคม) : ๖๔-๖๙
๙. ปริญญา สุวรรณรงค์ (๒๕๔๒) “ใครแต่งลิลิตพระลอ” *วารสารราชภัฏลำปาง* ๑, ๑ (กันยายน-ธันวาคม) : ๑-๑๖
๑๐. ภาชิต จิตรภาษา (๒๕๓๖) “พระลอ แต่งเมื่อไหร่? จินตามณี ใครแต่ง ?” *ศิลปวัฒนธรรม* ๑๔, ๑๐(สิงหาคม) : ๑๘๘-๑๙๐
๑๑. วินัย พงศ์ศรีเพียร (๒๕๓๘) “ใครเป็นผู้แต่งวรรณกรรม ‘ยวนพ่าย’” *โลกประวัติศาสตร์* ๑, ๓ (กรกฎาคม-กันยายน) : ๑๘-๒๐
๑๒. สุจิตต์ วงษ์เทศ (๒๕๒๗) “ถามถึงกำสรวลฯ ก็ต้องสำรวจถึงยวนพ่ายและทวาทศมาส” *ศิลปวัฒนธรรม* ๕, ๖ (เมษายน) : ๖๓-๖๙
๑๓. เสมอ บุญมา (๒๕๕๒) “ศรีปราชญ์คือกวีผู้แต่ง “ทวาทศมาส”” *วารสารภาษาไทยและวัฒนธรรมไทย* ๓, ๕ (มิถุนายน-พฤศจิกายน) : ๗๑-๘๙

บทความจากหนังสือเล่ม

๑. กระแสสินธุ์ (นามแฝง) (๒๔๙๗) “พระลอลิลิต” ใน พ. ณ ประมวลมารค บรรณาธิการ *กำสรวลศรีปราชญ์ นิราศนรินทร์* หน้า ๑๑๓-๒๑๙ พระนคร โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์
๒. กระแสสินธุ์ (นามแฝง) (๒๕๐๒) ใน พ. ณ ประมวลมารค บรรณาธิการ *กำสรวลศรีปราชญ์ นิราศนรินทร์* หน้า ๒๙๓-๓๓๘ พระนคร โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์
๓. นิยะดา เหล่าสุนทร. (๒๕๒๕) “ยวนพ่ายโคลงดั้น: ข้อเสนอใหม่” ใน *พินิจวรรณกรรม* หน้า ๓๕-๔๑ กรุงเทพฯ แม่คำผาง
๔. นิยะดา เหล่าสุนทร (๒๕๓๒) “ลิลิตพระลอ: การศึกษาเชิงประวัติ” ใน *พินิจวรรณกรรม* หน้า ๔๓-๕๒ กรุงเทพฯ แม่คำผาง
๕. นิยะดา เหล่าสุนทร. (๒๕๓๘) “ยวนพ่ายโคลงดั้น: มุมมองใหม่” ใน *พินิจวรรณกรรม* หน้า ๓๓-๓๙ กรุงเทพฯ แม่คำผาง
๖. พ. ณ ประมวลมารค (นามแฝง) (๒๕๐๒) “กำสรวลสมุทร” ใน พ. ณ ประมวลมารค บรรณาธิการ *กำสรวลศรีปราชญ์ นิราศนรินทร์* หน้า ๓๔๗-๓๕๕ พระนคร โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์
๗. มานิต วัลลิโกดม (๒๕๐๒) “ตามเรือใบขึงทอง” ใน พ. ณ ประมวลมารค บรรณาธิการ *กำสรวลศรีปราชญ์ นิราศนรินทร์* หน้า ๕๑๒-๕๒๔ พระนคร โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์
๘. วิภา กงกะนันทน์ (๒๕๓๘) “เทคนิควิทยาระดับสูงสมัยใหม่กับการศึกษาวรรณคดีไทยโบราณ” ใน *ข้อมูล สมมุติฐาน และทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอ* หน้า ๑-๑๙ นครปฐม มหาวิทยาลัยศิลปากร
๙. วิภา กงกะนันทน์ (๒๕๓๘) “ศึกษากวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายในด้านวรรณศิลป์” ใน *ข้อมูล สมมุติฐาน และทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอ* หน้า ๑-๒๔ นครปฐม มหาวิทยาลัยศิลปากร
๑๐. วิภา กงกะนันทน์ (๒๕๓๘) “สืบสานงานค้นคว้าด้านวรรณคดีไทยที่พ. ณ ประมวลมารคทรงค้างไว้” ใน *ข้อมูล สมมุติฐาน และทฤษฎีใหม่เกี่ยวกับกวีนิพนธ์เรื่องยวนพ่ายและลิลิตพระลอ* หน้า ๑-๑๘ นครปฐม มหาวิทยาลัยศิลปากร
๑๑. ศักดิ์ศรี แยมันตดา (๒๕๑๗) “กำสรวล (ศรีปราชญ์?) อีกครั้ง” ใน *ศักดิ์ศรีนิพนธ์* หน้า ๑๕๗-๑๖๗ กรุงเทพฯ โอเดียนสโตร์

๑๒. ศุภวัฒน์ เกษมศรี, ม.ร.ว. (๒๕๓๑) “คำอภิปรายเรื่องยวนพ่ายโคลงดั้น”. ใน *พระราชพงศาวดาร กรุงศรีอยุธยา ฉบับเยเรเมียส ฟาน ฟลีต และผลงานคัดสรรพลตรีหม่อมราชวงศ์ศุภวัฒน์ เกษมศรี นักประวัติศาสตร์อาวุโสดีเด่น* หน้า ๑๖๑-๑๗๑ กรุงเทพฯ สมาคมประวัติศาสตร์ ในพระบรมราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

๑๓. สุนนชาติ สวัสดิ์กุล, ม.ร.ว. (๒๕๐๒) “สอบสวนการแต่งลิลิตพระลอ” ใน พ. ณ ประมวล-มารค บรรณาธิการ *กำสรวลศรีปราชญ์ นิราศนรินทร์* หน้า ๖๐-๑๐๗ พระนคร โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์

๑๔. สุนนชาติ สวัสดิ์กุล, ม.ร.ว. (๒๕๐๒) “วินิจฉัยเรื่อง “กำสรวลศรีปราชญ์” ใน พ. ณ ประมวลมารค บรรณาธิการ *กำสรวลศรีปราชญ์ นิราศนรินทร์* หน้า ๒๘๕-๒๙๓ พระนคร โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์

หนังสือเล่ม

๑. ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ (๒๕๑๒) *ทวาทศมาส โคลงดั้น: พร้อมทั้งพระวิจารณ์ของพระวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลาภภุณเฑียร* กรุงเทพฯ ศิริมิตรการพิมพ์
๒. ฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ (๒๕๑๓) *ยวนพ่ายโคลงดั้นพร้อมด้วยข้อวินิจฉัยทางประวัติศาสตร์ โบราณคดีประเพณีและวัฒนธรรม* พระนคร มิตรสยาม
๓. ศุภกิจ นิมมานนรเทพ (๒๕๒๗) *คຸ້ຍວຽຽນກຽຽນ* มปท

วิทยานิพนธ์

๑. ปริญญา สุวรรณรงค์. (๒๕๒๘) “การวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์เพื่อสืบค้นหาผู้แต่งโคลงกำสรวลและโคลงทวาทศมาส” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก
๒. สุนีย์ ธรณรงค์. (๒๕๑๖) “การวิเคราะห์วรรณคดีเรื่องกำสรวลศรีปราชญ์” วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๓. สุมาลี กิยะกุล. (๒๕๑๙) “สมุทรโฆษคำฉันท์ส่วนที่แต่งสมัยกรุงศรีอยุธยา: การวิเคราะห์และวิจารณ์เชิงประวัติ” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๗.๒ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล สืบค้นและรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติสมัยอยุธยาตอนต้น แล้วคัดเลือกเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากแหล่งข้อมูล ตามสถาบันการศึกษาต่าง ๆ

๗.๓ การวิเคราะห์ข้อมูล

๗.๓.๑ ศึกษาตัวบวรวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้น เพื่อใช้ประกอบการพิจารณา
พรรณณะในการศึกษาวรรณคดีเชิงประวัติของผู้ศึกษาวรรณคดีแต่ละท่าน

๗.๓.๒ ประมวลแนวทางการศึกษาเชิงประวัติวรรณคดีสมัยอยุธยาตอนต้นของผู้ศึกษา
วรรณคดีแต่ละท่าน

๗.๓.๓ สรุปผลและอภิปรายผลการวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

